

En fattigere u-landsoplysning

En analyse af dansk u-landsoplysning i de seneste 10 år

Forord

I efteråret 2005 besluttede VK regeringen at fjerne 12 millioner kroner fra Danidas Oplysningsbevilling med den begrundelse, at oplysningen ikke har været god nok. "De danske folkelige organisationer skal tænke nyt og pengene er bedre brugt til projekter i udviklingslandene", mente udviklingsminister Ulla Tørnæs. Samtidig ønskede ministeren, at der blev taget mere kritisk stilling til sammenhængen mellem udbud og efterspørgsel og en større sammenhæng med regeringens egne prioriteter. Hun refererede f.eks. til den lave kendskabsgrad i befolkningen til 2015-målene, som kun ni procent af danskerne havde kendskab til i 2005.

Det fik i foråret 2008 den mangeårige u-landsjournalist Jørgen Harboe til at donere 10 millioner kroner til en ny pulje, som fremover skal gå til nye former for u-landsoplysning. "Det er gået voldsomt tilbage for u-landsjournalistikken. Det vil jeg gerne være med til rette op på.", udtalte Jørgen Harboe dengang.

Men hvor sløjt står det egentlig til med u-landsoplysningen og udviklingsjournalistikken? Der er ikke lavet nogen evaluering af den statslige u-landsoplysning siden 1998 til trods for, at mediebilledet og -forbruget har ændret sig radikalt i de senere år. I denne analyse forsøger vi at gøre status over udviklingen i det seneste årti indenfor de folkelige organisationer, medierne og uddannelsessektoren. Analysen lanceres i forbindelse med konferencen om fremtidens u-landsoplysning og udviklingsjournalistik, som finder sted torsdag den 11. september 2008 i Landstingssalen på Christiansborg. Målet er at give en fælles baggrund og analyse til denne debat.

Men analysen er også en kommentar til Udenrigsministeriets igangværende evaluering af Danidas og organisationernes u-landsrelaterede oplysning, som forventes færdig til oktober 2008. Evalueringen er politisk bestilt og dækker årene 2006-2007, dvs. perioden efter de massive nedskæringer i oplysningsmidlerne. Samtidig afdækker evalueringen udelukkende de statslige støttemekanismer og vil derfor ikke give et dækkende billede af den samlede oplysningsindsats – herunder vilkårene i undervisningssektoren og medieverdenen. Dette forsøger vi hermed at råde bod på i denne analyse.

Tak til JO-gruppen for gode råd og kommentarer. Alle holdninger og meninger står dog helt for forfatterens egen regning.

Morten Emil Hansen
København, den 4. september 2008

Mere folkelighed

Med VK regeringens gennemgang af Danmarks udviklings- og miljøsamarbejde med udviklingslandene i 2002 ønskede man, at koncentrere de folkelige organisationers indsats og sikre sammenhæng og effektivitet i programmerne. Regeringen gjorde det samtidig klart, at støtten gradvis skulle omfordeles fra de store organisationer med rammeaftaler til en bredere kreds af mindre organisationer. I forbindelse med finanslovsforhandlingerne "En verden til forskel – regeringens bud på nye prioriteter for dansk udviklingsbistand 2004-2008" blev det foreslået, at bevillingerne til rammeorganisationerne skulle reduceres med ca. 5 procent i 2004 stigende til 10 procent i 2006. Forslaget blev dog aldrig gennemført.

I stedet blev der iværksat en række nye tiltag, som skulle styrke den folkelige forankring, særligt blandt nogle af de større organisationer, som efter regeringens opfattelse havde et utilstrækkeligt folkeligt bagland. De folkelige organisationer skulle fremover dokumentere deres folkelige forankring bl.a. igennem antallet af medlemmer, omfanget af frivilligt arbejde og privat indsamlede midler. I en rapport fra Udenrigsministeriet om organisationernes folkelige forankring i 2003, blev der stillet specifikke krav til hhv. IBIS og Mellemfolkeligt Samvirke om en kraftig stigning i antallet af individuelle medlemmer. F.eks. skulle Mellemfolkeligt Samvirke øge antallet af individuelle medlemmer, fra 4.199 i 2002 til 6.500 inden udgangen af 2005. IBIS, som havde 1.272 medlemmer i 2002, skulle ligeledes øge medlemstallet til 4.500 ved udgangen af 2005. I midten af 2005 havde begge organisationer opfyldt kravene. Men i efteråret 2005 blev organisationerne i stedet mødt med nye krav.

Ulla Tørnæs havde kun været udviklingsminister i omkring seks måneder, da hun i Jyllands-Posten den 2. august 2005 meddelte, at regeringen ønskede at fjerne de statslige tilskud til den folkelige u-landsoplysning i forbindelse med den kommende finanslov. Forslaget kom som et lyn fra en klar himmel og vakte voldsom kritik i u-landsmiljøet. Daværende generalsekretær i Mellemfolkeligt Samvirke Lars Udsholt kaldte straks forslaget for "snæversynet, uigennemtænkt og selvmodsigende" og fungerende generalsekretær i Folkekirkens Nødhjælp, Thomas Ravn-Pedersen fortsatte: "Dette er det største angreb på u-landsbistanden siden nedskæringerne på halvanden milliard kroner".

Udviklingsministeren udtalte bl.a. i Jyllands-Posten at; "Det er et rimeligt krav, at Danidas midler bruges til aktiviteter og ikke til en profileringskonkurrence mellem de forskellige organisationer". I et senere debatindlæg i Berlingske Tidende den 26. august 2005 fortsatte udviklingsministeren: "Selvfølgelig må NGOerne gerne have politiske holdninger – men de skal ikke fremføres og agiteres for med bistandsmidler. Hvis NGOerne vil bruge penge på at sætte kritisk lys på regeringens politik, må de søge pengene andre steder – f.eks. i Enhedslistens partikasse".

Oplysningsbevillingen

Formålet med Oplysningsbevillingen er at støtte oplysningsarbejde i Danmark, der skaber, fastholder og uddyber befolkningens forståelse for Danmarks deltagelse i det internationale udviklingssamarbejde. Oplysningsbevillingen anvendes til støtte af oplysningsprojekter, TV-projekter, rejsestipendier og omvendte rejsestipendier. Der lægges vægt på, at oplysningsarbejdet har en så stor spredningseffekt som muligt, at nye kredse i civilsamfundet inddrages som målgrupper for u-landsoplysningen, og at der anvendes nye og utraditionelle informationstiltag. Kan ikke søges af projektbærende organisationer.

KILDE: UDENRIGSMINISTERIET

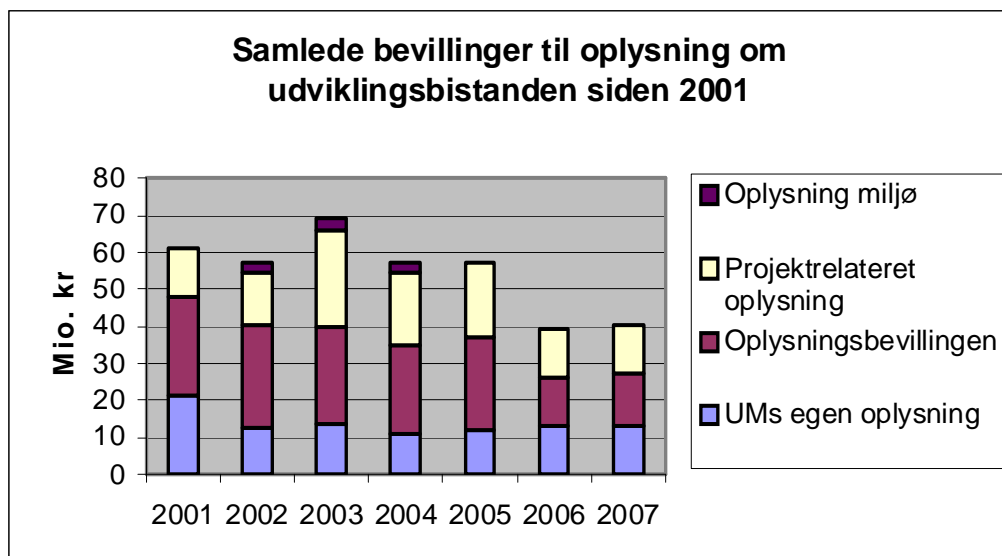
Hensigten med nedskæringerne blev diskuteret af flere politiske iagttagere, som ikke mente, at udviklingsministeren selv havde fundet på det åbenbare upopulære forslag. Politikens journalist Kim Faber så forslaget som en klar forlængelse af kampen mod smagsdommeriet og Dansk Folkepartis tilbagevendende ønske om at reducere tilskuddet til Mellemfolkeligt Samvirke og Folkekirkens Nødhjælp i forbindelse med finanslovsforhandlingerne. "En god, gedigen øvelse i disciplinering, så de højroastede kan lære at holde igen med kritikken af regeringens u-landspolitik", skrev Kim Faber den 28. august 2005.

Forslaget mødte da også hård kritik fra folk, som normalt blev anset for værende regeringsvenlige, herunder Klaus Bustrup, daværende direktør for Landbrugsraadet og i dag formand for Danidas styrelse.

Han sagde dengang, at "pengene er langt bedre brugt på at skabe baggrund og forståelse for u-landsbistanden i den danske befolkning".

Forhandlingerne endte med, at Oplysningsbevillingen blev nedskåret med 12 mio. kr. på Finansloven for 2006. De projektbærende organisationer kunne fortsat afsætte midler til oplysning, men måtte fremover maksimalt bruge 2 procent af den samlede bevilling, mod 3 procent tidligere. Og endelig blev de projektbærende organisationer udelukket fra at søge midler fra Oplysningsbevillingen, som i stedet skulle gå til nye aktører, f.eks. det private erhvervsliv.

FIGUR 1

KILDE: UDENRIGSMINISTERIET

For mange virkede det efterfølgende som en direkte provokation, at udviklingsministeren valgte at iværksætte det Lomborg inspirerede "dilemma-projekt", hvor kendisser skulle vælge og prioritere, hvilke projekter der skulle støttes. Tidligere udviklingsminister og EU udviklingskommissær Poul Nielson kaldte initiativet for "et slag i ansigtet på de mennesker, der beskæftiger sig seriøst med det her". Men på trods af kritikken blev dilemma-projektet gennemført og endte med at koste omkring 6 mio. kr. Dermed udgjorde oplysningsdelen over 36 procent af den samlede bevilling til Dilemma-projektet (Svar til Udenrigsudvalget fra Udviklingsministeren).

Til sammenligning måtte de projektbærende organisationer som bekendt kun bruge 2 procent af den samlede bevilling til program- og projektrelateret oplysning. For organisationer med små bevillinger, f.eks. 400.000 kr. over tre år, kan der altså maksimalt afsættes 7.000 kr. til projektrelateret oplysning. Dette rækker end ikke til et partnerbesøg fra Afrika. Dermed er organisationer med et stort engagement, viden og kompetencer udelukket fra at søge tilskud til oplysning og mange af de små organisationer vælger i dag at bortprioritere oplysningen og i stedet overføre de projektrelaterede oplysningsmidler direkte til programmerne i syd (NGO-forum notat om u-landsoplysning).

Projektrelateret oplysning

For alle danske projektbærende organisationer gælder det, at man maksimalt kan bruge 2 procent af den samlede bevilling, fratrukket administrationsomkostningerne, til program- og projektrelateret oplysning i Danmark. Organisationer uden projektaktiviteter kan søge om tilskud fra Oplysningsbevillingen, mens projektbærende organisationer er afskåret fra at søge disse midler. Formålet med de projektrelaterede oplysningsmidler er at oplyse og skabe forståelse for det konkrete projektarbejde i udviklingslandene. Der blev i 2006 bevilget 13,8 mio. kr. til organisationernes projektrelaterede oplysning, herunder rammebevillinger på 8,4 mio. kr., enkeltprojekter og miniprogrammer på 4,9 mio. kr. samt ca. 500.000 kr. til projekter under Minipuljen.

KILDE: NGO-FORUM NOTAT OM U-LANDSOPLYSNING

Mere fundraising og mindre oplysning

De politiske beslutninger om øget folkelig forankring, egenfinansiering og færre midler til u-landsoplysning har haft store konsekvenser, idet organisationerne i dag bruger langt færre ressourcer til u-landsoplysning. NGO-forum skriver i et notat fra april 2008, at "...det er allerede vores klare vurdering, at der fremstilles langt mindre oplysning om de fattiges vilkår og baggrunden for fattigdom og globalisering end tidligere. Det er slut med rene oplysningsfilm, undervisningsmaterialer og bøger. Der gives mindre oplysning til skoler. Der holdes færre kurser og foredrag rundt om i landet. De fattige inddrages mindre. Sådan kunne vi blive ved!".

Mange mener desuden, at introduktionen af egenfinansieringskravet har tvunget de store organisationer ud i en kamp om profilering og fundraising, som i sagens natur fokuserer mere på potentielle donorer og bidragsydere og kun sjældent skaber øget forståelse, viden og debat. Mellempolitisk Samvirkes tidligere formand, Søren Hougaard, opsummerede situationen den 8. september 2007: "VK-regeringens krav om egenfinansiering og den øgede konkurrence mellem danske u-landsorganisationer har banet vejen for en stadig mere populistisk tilgang til oplysning om forholdene i udviklingslandene".

For at undersøge, hvorvidt der i praksis er en stigning i antallet af medarbejdere til fundraising, som ikke modsvares af en tilsvarende stigning i antallet af årsværk til oplysningsarbejde, har vi bedt fem folkelige organisationer med rammeaftaler om sammenlignelige tal fra før og efter nedskæringerne. Selvom der er mindre forskelle mellem organisationerne, bekræfter undersøgelsen, at der blandt de større organisationer er sket en kraftig opprioritering af fundraising og en tilsvarende nedprioritering af oplysning.

CARE

Står bl.a. bag oplysningskampagnerne om kvinder og klimaforandringer. Har en rammeaftale med Danida på 43 mio. kr. årligt (2008). CARE havde allerede i 2001 ansat 2 medarbejdere som beskæftigede sig med fundraising og har i 2007 øget indsatsen til 2,5 medarbejdere. På informationsiden har CARE øget indsatsen fra 2,5 medarbejdere i 2001 til 3,5 medarbejdere og 3 praktikanter i 2007. De projektrelaterede oplysningsmidler til CARE er faldet fra 767.000 kr. i 2005 til 672.000 kr. i 2007.

Dansk Røde Kors

Står bl.a. bag Dansk Røde Kors' skoletjeneste, Barnelandet og katastrofeindsatser. Har en rammeaftale med Danida på 66 mio. kr. årligt (2008). Dansk Røde Kors har i perioden 2001 til 2007 haft en stigning i antallet af medarbejdere i kommunikationsafdelingen (herunder fundraising) på 9 procent. I samme periode er antallet af medarbejdere indenfor oplysning (inkluderer presse og web) faldet med 19 procent. For Dansk Røde Kors har der ikke været nogen ændring i de projektrelaterede oplysningsmidler som i 2005 og 2007 udgjorde 1.0 mio. kr.

Folkekirkens Nødhjælp

Står bl.a. bag oplysningskampagnerne om Den stille sult, Klyngebomber og Stop Aids Nu. Har en rammeaftale med Danida på 110 mio. kr. årligt (2008). Folkekirkens Nødhjælp har det største antal medarbejdere ansat indenfor fundraising-området. Fra 5 medarbejdere i 2001 er antallet vokset til 23 medarbejdere i 2007. I samme periode er antallet af medarbejdere indenfor oplysning steget fra 10 medarbejdere i 2001 til 12,5 i 2007. De projektrelaterede oplysningsmidler til Folkekirkens Nødhjælp er faldet fra 2,3 mio. kr. i 2005 til 1,9 mio. kr. i 2007.

IBIS

Står bl.a. bag oplysningskampagnerne om Hele verden i skole, Humor mod Aids og Make Poverty History. Har en rammeaftale med Danida på 113 mio. kr. årligt (2008). I IBIS var fundraising et nærmest ukendt begreb i 2001. Dengang havde man ingen medarbejdere beskæftiget med området. I 2007 havde man ansat 5,5 medarbejdere til at løfte opgaven. Sammenlignet med u-landsoplysningen havde man i 2001 ansat 2,7 medarbejdere mod 2,5 i dag. De projektrelaterede oplysningsmidler til IBIS faldt kraftigt i forbindelse med nedskæringerne. I 2005 var det samlede budget på 3,7 mio. kr. mod 1,9 mio. kr. i 2007.

Mellemfolkeligt Samvirke

Står bl.a. bag oplysningskampagnerne om Fair Trade, Demokrati og Next Stop. Har en rammeaftale med Danida på 156 mio. kr. årligt (2008). I Mellemfolkeligt Samvirke ramte nedskæringerne særligt hårdt. I 2001 havde man ansat 15,27 medarbejdere til oplysningsområdet mod 5.02 i dag. En nedskæring på hele 67 procent. MS havde ligesom IBIS ingen medarbejdere på fundraising-området i 2001. I 2007 havde man ansat 6,5 medarbejdere. Faldet i projektrelaterede oplysningsmidler og øvrige Danida bevillinger til Mellemfolkeligt Samvirke taler sit tydelige sprog. I 2005 var det samlede budget på 16.32 mio. kr. mod 4.18 mio. kr. i 2007.

De seneste års kamp om indsamlingskronerne og støttemedlemmerne har samtidig skabt en større sammenblanding af aktiviteterne. Det er en konstant udfordring for organisationerne, at adskille profilering, fundraising og folkelig oplysning, selvom det som udgangspunkt er vidt forskellige aktiviteter med meget forskellige formål og målgrupper. Meget tyder på, at fundraising-aktiviteterne er med til at forsimple oplysningselementerne, som skal være enkle og handlingsorienterede: "For 100 kr. kan du redde fem mennesker fra malaria" eller "Giv en ged". Organisationerne ved, at øremærkede bidrag er en nødvendighed for at kunne indsamle penge. Derfor har gavekampagnerne vind i sejlene i disse år.

U-landsjournalistikkens vilkår

Verden er i voldsom forandring og globaliseringen nedbryder grænserne mellem lande, kulturer, økonomi og mennesker. Det har naturligvis stor indflydelse på mediernes dækning af verden. Siden terrorangrebet den 11. september er global terrorisme, kriminalitet og migration og krige ikke længere fjerne problemstillinger, men har en direkte indvirkning på Danmark og danskerne, hvilket har medført en øget mediedækning af de muslimske landes kultur, religion og levevilkår. Dette har samtidig været medvirkende til, at placere udlandsjournalistikken i tværgående redaktionelle grupper og projekter, som ofte er underlagt andre prioriteter og nyhedskriterier. Særligt krig og terror har fået en omfattende dækning i de senere år. I første halvår af 2008 blev krig og terror i gennemsnit nævnt i 77 artikler eller debatindlæg hver dag i de landsdækkende dagblade (Infomedia).

Medieforbruget er samtidig blevet mere fragmenteret og nyhedsdækningen foregår i et langt større tempo og samspil mellem forskellige medieplatforme end tidligere. Det er f.eks. tankevækkende, at danskerne for blot ti år siden hovedsageligt havde adgang til internettet igennem langsommelige telefonmodems og kun de færreste brugte internettet i deres fritid. I dag er de traditionelt stærke medier som aviser og tv i krise, mens nye internetbaserede medier vinder frem og i højere grad styres og produceres af brugerne selv. Endelig er udbredelsen af den såkaldte servicejournalistik, herunder kultur, underholdning, forbruger og livsstilsjournalistik, nærmest eksploderet i de senere år og udgør en voksende del af mediefladen. Allerede i 1995 konkluderede Regeringens medieudvalg, at mediebrugerne gik fra at være holdningsindivider til forbrugere og privatindivider (Stig Hjarvard).

Der eksisterer ingen større sammenlignelige undersøgelser af u-landsstoffets vægtning i de danske medier. Alligevel er der en række undersøgelser og tendenser, som viser, at indlandsstoffet har fået en større vægtning i mediebilledet. I en undersøgelse fra Center for Journalistik og Efteruddannelse (CFJE) af de danske mediers dækning af udlandsstoffet i 1998 konkluderede man, at Afrika-dækningen var meget lavt prioriteret, sporadisk, og ikke var udtryk for en kontinuerlig og dybdegående nyhedsdækning. I en senere undersøgelse fra CFJE over de elektroniske nyhedsindslag i 2003 konkluderede man, at DR2 havde den bedste Afrika dækning med 17 procent af indslagene fra Afrika Syd for Sahara, DR1 kom efter med 12 procent og TV2 scorede lavest med 4 procent. Ingen af de elektroniske medier prioriterede Central- og Sydamerika, som nærmest ikke havde nogen dækning i medierne. For den samlede udenrigsdækning udgjorde ulykker, kriminalitet, krig, borgerkrig, terror, sygdom og katastrofer mere end halvdelen af dækningen (CFJE 2000). I tilsvarende undersøgelser i andre europæiske lande, har mediernes fokus på konflikter og katastrofer en afgørende indflydelse på folks negative billede af udviklingslandene.

Vi vil i det følgende opridsse en række konkrete eksempler indenfor den danske medieverden, som har haft markant indflydelse på vægtningen af u-landsstoffet. Listen er ikke fuldstændig, men tegner alligevel et klart billede af en tendens.

Kristeligt Dagblad udgav i mange år Danmarks eneste u-landstillæg "Danmark og den tredje verden", indtil det for seks år siden blev nedlagt og i stedet blev integreret med nogle sider i hovedavisen om fredagen. I første omgang havde det ikke indflydelse på dækningen, men i dag udgør u-landsstoffet og særligt dækningen af dansk bistand en markant mindre andel i Kristeligt Dagblad. En væsentlig årsag til lukningen var mangel på annonceindtægter.

Information forsøgte i 2005 at fjerne skillelinjerne mellem indenrigs- og udenrigsstoffet ved at introducere nye begreber som samfundsredaktionen og en global redaktør. Men det var svært for læserne at orientere sig i stoffet og i dag er Information igen opdelt i indland og udland. Information har i dag en af de mest omfattende dækninger af u-landsstoffet blandt de danske dagblade.

Berlingske Tidende valgte i 2003 at underlægge u-landsstoffet de samme nyhedskriterier om nærhed og identifikation som avisens øvrige nyhedsstof som led i relanceringskampagnen "Tættere på læserne". Daværende chefredaktør Niels Lunde formulerede det således: "Vores læsere interesserer sig meget for vidensstof, derfor har vi opprioriteret det. De interesserer sig mindre for socialstof og for nødhjælp i Afrika, derfor har vi nedprioriteret det".

Jyllands-Posten, også kaldet Danmarks internationale avis, har i adskillige år satset på et korps af udenrigskorrespondenter over hele kloden. I en sammenlignende undersøgelse fra 2000 af CFJE, bragte Jyllands-Posten over halvdelen af stoffet om Afrika. Dette skyldtes dog især avisens Explorer-redaktion, som på dette tidspunkt rejste rundt i Sydafrika og Namibia.

Politiken har i mange år haft en flot dækning af u-landsstoffet, herunder de indenrigspolitiske diskussioner omkring udviklingsbistandens prioriteter. Særligt journalist Kim Faber formåede at gøre hiv/aids problematikken nærværende med serien om Esther, en hiv-smittet kvinde i Uganda. I dag er der ikke længere én fast person til u-landsområdet, som dækkes af forskellige journalister. Politikens Afrika korrespondent Jesper Strudsholm er dog en markant undtagelse.

Ritzaus Bureau valgte i 2007 at fjerne tre fuldtidsstillinger på udlandsredaktionen. Ifølge nyhedschef Erik Berg var nedskæringerne udtryk for at Ritzaus kunder fremover vil have mere indlandsstof og mindre udenlandsstof (Journalisten, 30. maj 2007).

Gratisaviserne trækker i højere grad på stof fra nyhedsbureauerne og udlandsstoffet er generelt lavt prioriteret bortset fra Urban, der en uge om året sender journalist Sanne Nyland Christensen til et udviklingsland for konkret at berette om 2015 målene og udviklingsspørgsmål.

Danmarks Radio har i kraft af de danske public service tv forpligtigelser og krav om bredde og dybde i både fakta programmer og nyhedsdækning traditionelt givet danskerne en god dækning af verden omkring os. Men DR valgte i forbindelse med besparelserne i 2007, at afskedige to udenrigspolitiske medarbejdere på P1 programmet "Orientering". Hermed satte man bl.a. en stopper for den eneste regelmæssige danske dækning af FN. Samtidig nedlagde man det ugentlige magasinprogram "Udefra" og P1s Dokumentar- og Montagegruppe, som ofte havde fokus på u-landsrelaterede emner. Siden 2008 har DR skabt "DR2 Udland", som ofte bringer u-landsrelaterede historier, der ikke dækkes i de øvrige nyhedskanaler.

Lyspunkterne: Der er heldigvis også lyspunkter. Websitet www.u-landsnyt.dk har igennem 5 år været et centralt nyhedsorgan for u-landsmiljøet og er med sine mange daglige brugere og næsten 4.200 abonnenter det mest centrale nyhedsmedie indenfor branchen.

Årsagen til nedprioriteringen af udenrigs- og u-landsstoffet i de danske medier skal altså findes i en kombination af en ændret nyhedsdækning, efterspørgsel samt en øget konkurrence i mediesektoren. Men samtidig er det åbenbart, at nedprioriteringen ikke kan kompenseres af støtte fra statslige tilskudsordninger. Center for Journalistik og Efteruddannelse (CFJE) er nemlig også blevet ramt af statslige nedskæringer, som i 2002 fjernede omkring 15 procent af centerets budget. Herudover har nedskæringerne i de projektrelaterede oplysningsmidler betydet, at de folkelige organisationer kun i begrænset omfang yder økonomisk støtte til mediesamarbejde og journalistrejser. Det er f.eks. bemærkelsesværdigt, at journalister og medier kun udgør omkring én procent af oplysningsaktiviteterne ud af det totale budget og derfor ikke er en højt prioriteret målgruppe indenfor Oplysningsbevillingen og de projektrelaterede oplysningsmidler (Danidas evalueringskontor, juni 2008).

Ingen krav i uddannelsessektoren

Der er et stigende behov for kompetencer til at kunne begå sig i et internationalt samfund og et internationalt arbejdsmarked. Derfor har regeringen i sin globaliseringsstrategi sat sig det mål, at: "Skolen skal sikre, at alle unge får kundskaber og færdigheder, der kvalificerer dem til at deltage aktivt i en globaliseret verden. Det er regeringens mål, at det danske samfund skal have god indsigt i og forståelse for andre lande og kulturer – også kulturer der er meget forskellige fra vores" (fra regeringens Globaliseringsstrategi). Men på trods af de flotte målsætninger, er det fortsat muligt for elever i folkeskoler og gymnasier, at komme gennem skolen uden at blive undervist i lande, kulturer og globale relationer, som ligger uden for den vestlige verden.

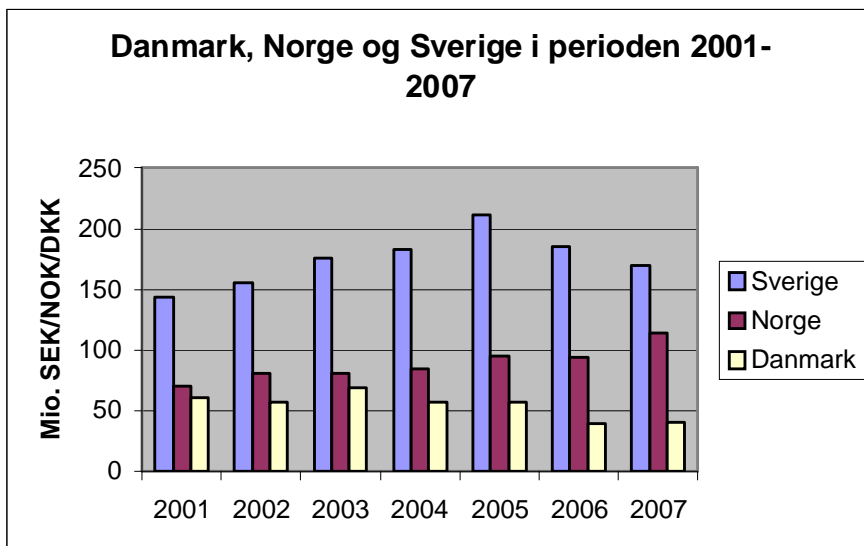
"Det er villkårligt, hvilke elever der får del i den internationale dimension" (Danmarks Evalueringsinstitut)

I en evaluering af den internationale dimension i folkeskolen, foretaget af Danmarks Evalueringsinstitut i 2002, konkluderer man, at manglen på konkrete målsætninger gør, at kun få lærere føler sig forpligtet til at løfte den internationale opgave. Udbredelsen af den internationale dimension afhænger af ildsjæle i lærerkollegiet. Derfor konkluderer Evalueringsinstituttet, at det er helt afgørende, at Undervisningsministeriet indarbejder den internationale dimension i pensum, lærerplaner og læreruddannelser sådan, at skoler og kommuner kan sætte konkrete mål for arbejdet. Nogle af de konkrete anbefalinger fra Danmarks Evalueringsinstitut er f.eks., at eleverne får autentiske oplevelser gennem f.eks. e-mailkontakt med udenlandske elever, samarbejde med elever fra andre kulturer inden for landets grænser og større brug af gæstelærere.

Men selvom de travle lærere har behov for undervisningsmidler, konsulentbistand og efteruddannelse, er mængden af undervisningsmaterialer fra både organisationerne og de private forlag blevet reduceret kraftigt i det seneste årti. Det samme gælder konsulentbistand og efteruddannelse. F.eks. havde nedlæggelsen af Statens Pædagogiske Forsøgscenter store konsekvenser for det pædagogiske udviklingsarbejde og lukningen af Mellemløst Samvirkes bibliotek med sine omkring 40.000 titler og 600 tidsskrifter, har begrænset lærernes adgang til en bred samling af u-landsoplysning.

Et væsentligt lyspunkt er den danske udgave af "Global Campaign for Education", som i kraft af Læseraketten når ud til hver fjerde skoleelev, og halvdelen af landets skoler én gang om året. Kampagnens overlevelse er dog meget afhængig af sponsorstøtte, som udgør ca. 600.000 kr. af budgettet. Ifølge Annelie Abildgaard, kommunikationschef i IBIS, forhindrer sponsorafhængigheden dem i at udnytte oplysningspotentialen, fordi opdyrkningen og vedligeholdelsen af sponsorer, går fra den tid som skulle være brugt til at udvikle opfindsomme og effektfulde oplysningsaktiviteter.

På det europæiske niveau er undervisning og oplysning om udviklingsspørgsmål et væsentligt element i den generelle udviklingspolitik. I den europæiske konsensus om udvikling, som er rammen for det europæiske udviklingssamarbejde, slås det fast, at "EU (vil) være særlig opmærksom på undervisning i udvikling og øget bevidsthed om EU-borgerne". Samtidig har den europæiske udviklingskommissær Louis Michel ved flere lejligheder understreget, hvor vigtigt det er, at fremme centrale EU-værdier som f.eks. solidaritet, tolerance, rummelighed, menneskerettigheder og demokrati for at skabe den nødvendige støtte til den internationale udviklingsindsats og for at opfylde vores moralske ansvar overfor verden.

KILDE: UDENRIGSMINISTERIET

I en finansiell sammenligning med de øvrige nordiske lande, klarer Danmark sig relativt dårligt. Sverige og Norge afsætter hhv. fire og tre gange så mange midler til u-landsoplysningen. Og frem for den danske 2 procent grænse, kan de folkelige organisationer i Sverige bruge 10 procent af de samlede midler til oplysningsaktiviteter. Men selvom der afsættes betydeligt flere midler til oplysningsindsatsen i Norge og Sverige, giver det ikke den danske udviklingsminister grund til at øge indsatsen. I en debat i Folketinget i foråret argumenterede ministeren fortsat, at øgede bevillinger til oplysning betød færre midler til projektarbejdet i de fattige lande.

Mindre folkelig opbakning

Danmark har igennem årene haft en høj profil på udviklingsområdet og været det land i verden, som har ydet mest udviklingsbistand pr. indbygger. Men besparelserne på udviklingsbistanden, nedlæggelsen af Demokratifonden, nedlæggelsen af miljø, freds- og stabilitetsrammen (MIFRESTA) og nedskæringerne til de folkelige u-landsorganisationer, kombineret med et væld af nye prioritetsområder har givet usikkerhed og manglende ro i u-landsmiljøet til at prioritere den langsigtede indsats. Samtidig har finanslovsforhandlingerne udviklet sig til rituelle politiske slagsmål om prioritering af det danske velfærdssamfund overfor bekæmpelse af global fattigdom, hvorimod de bistandsfaglige diskussioner er totalt fraværende.

Den politiske uro har i kombination med mediernes dalede interesse sandsynligvis haft en afsmitende indvirkning på den folkelige opbakning til udviklingsbistanden. Ifølge den seneste Gallup undersøgelse, lavet for Avisen Udvikling i januar 2008, mener et flertal i befolkningen, at udviklingsbistanden ender i de forkerte lommer, at størstedelen af bistanden går til administration, og kun omkring halvdelen tror på, at bistanden nytter og skaber udvikling for verdens fattigste (Udvikling).

Befolkningens holdninger til udviklingsbistanden

- 42 procent af befolkningen mener, at u-landsbistanden hjælper i meget høj / høj grad. I 2006 var tallet 49 procent.
- 57 procent af befolkningen mener, at størstedelen af u-landsbistanden bruges på administration og ikke kommer de fattige til gode. I 2006 var tallet 48 procent.
- 50 procent af befolkningen mener, at bistanden ender i de forkerte lommer. I 2007 var tallet 44 procent.
- 51 procent af befolkningen mener, at bistanden nytter og er med til at skabe udvikling i høj / meget høj grad. I 2005 var tallet 60 procent.

KILDE: AVISEN UDVIKLING

En statsstyret u-landsoplysning

På NGO-træffet i januar 2008 var fronterne fortsat trukket skarpt op. Udviklingsminister Ulla Tørnæs startede træffet med at erklære at: "Der manglede nytænkning med hensyn til metoder, og der var ikke tilstrækkelig forbindelse mellem de centrale udviklingspolitiske udfordringer og de emner, der blev behandlet i oplysningsindsatsen". Men Klaus Bustrup, ny formand for Danidas styrelse og Kim Carstensen, ny formand for Danidas Oplysningsudvalg gav samtidig klart udtryk for, at der i dag er for få penge til u-landsoplysning.

I februar 2008 stillede oppositionen et forslag om oprettelse af en pulje til en forstærket oplysningsindsats om udviklingsarbejde og globalisering i udviklingslande på 45 mio. kr. NGO-forum foreslår, at den nuværende Oplysningsbevilling øges til mindst 50 mio. kr. årligt. Og i VK regeringens finanslovsudkast for 2009, er der foreslået en stigning fra 12 til 18 mio. kr. til Oplysningsbevillingen. Alt tyder på, at viljen til en forstærket oplysningsindsats er til stede. Men på trods af de tilsyneladende gode intentioner i regeringens finanslovsudkast er der alligevel grund til bekymring.

Udviklingsminister Ulla Tørnæs luftede allerede tidligere på året muligheden for et øget samarbejde omkring særlige oplysningsinitiativer indenfor de globale udviklingsproblematikker. "For eksempel kunne man forestille sig et kreativt samarbejde mellem Danida og NGOerne om folkeoplysning i forbindelse med Afrika Kommissionens arbejde. Det bliver vigtigt, at folkeliggøre drøftelserne fra Kommissionen, således at hr. og fru Jensen kan tage del i debatten om Afrikas potentiale, håb og udfordringer", sagde Ulla Tørnæs på NGO-træffet i januar.

Men den statslige prioritering af støttekronerne risikerer at monopolisere oplysningsindsatsen og underminere den mangfoldige og pluralistiske debat, som ellers har været kendetegnende for u-landsoplysningen igennem årene. Tøger Seidenfaden havde i 2005 følgende kommentar til regeringens angreb på pluralismen: "Hvis offentlige tilskud indebar, at modtagerne skulle udvise politisk loyalitet over for den til enhver tid siddende regering, så ville vi ikke længere leve i et frit samfund".

Udenrigsministeriets strategi "Partnerskab 2000" fremhæver netop de folkelige organisationers forankring i den danske befolkning som det, der giver bistanden og oplysningsindsatsen den mangfoldighed, der traditionelt har været kendetegnende for u-landsoplysningen. Samtidig er den folkelige u-landsoplysning en god investering, fordi effekten og udbredelsen mangedobles i kraft af frivillige bidrag, arbejdskraft og sponsorater. Dermed nås der store resultater for små penge.

Denne holdning deles i Udenrigsministeriets rapport om de danske NGOers folkelige forankring fra 2003, som fastslår, at de folkelige organisationer spiller en vigtig rolle, fordi de giver danskerne mulighed for at engagere sig i udviklingsarbejdet f.eks. gennem frivilligt arbejde, medlemskab eller økonomiske bidrag. Men også fordi det personlige engagement er betydningsfuldt i en tid, der ellers præges af elektroniske medier og internettet.

Nytænkning efterlyses

Et af de tilbagevendende argumenter for nedskæringerne i den folkelige u-landsoplysning er, at oplysningen manglede nytænkning og ikke nåede tilstrækkeligt ud til målgrupperne. Kravet om nytænkning modtages dog positivt hos de folkelige organisationer, som ikke blot ønsker alt tilbage ved det gamle. "Jeg tror, at vi alle er enige om, at der skal tænkes nyt og at den virkelighed vi i dag befinder os i kræver helt nye måder at kommunikere, diskutere og involvere borgerne i de globale problemer" (Frans Mikael Jansen, Generalsekretær i Mellemfolkeligt Samvirke i Politiken 12. december 2007).

I NGO-forums notat fra april 2008 sender de folkelige organisationer samtidig følgende invitation; "Vi anerkender behovet for at udfordre og nytænke u-landsoplysningen, sådan at målgrupperne udvides, de globale miljø- og udviklingsproblematikker inddrages og der eksperimenteres med nye medier og metoder. Vi ønsker en dialog om, hvordan effekten og den folkelige forankring kan styrkes og forbedres" (NGO-forum notat om u-landsoplysning).

Nytænkning handler ikke kun om ny teknologi og nye medier. Det folkelige møde har nogle særlige forudsætninger for at fremme forståelse og solidaritet og de folkelige organisationer skal opmuntres til at udtænke innovative og nyskabende former for debat, involvering og folkelige møder i deres oplysnings- og udviklingsaktiviteter. Nytænkningen kommer dog ikke af sig selv. Det er f.eks. tankevækkende, at der indenfor Oplysningsbevillingen og Danidas egne oplysningsaktiviteter ikke blev støttet en eneste web eller pc baseret oplysningsaktivitet, hvorimod de traditionelle medier som tidsskrifter, film og udstillinger udgør over halvdelen af det totale budget i 2006/07 (Danidas evalueringskontor, juni 2008).

Samtidig har Udenrigsministeriets kommunikationsenhed i et høringssvar omkring projektansøgningerne til Oplysningsbevillingen bemærket, at for mange organisationer har deres egne medlemmer som målgruppe, hvilket ikke er formålet med projektrelateret oplysning. Derfor bliver det en helt central udfordring, at inddrage nye og gerne yngre målgrupper og modtagere i prioriteringen og evalueringen af oplysningsaktiviteterne. I den forbindelse er det naturligvis interessant, at hovedparten af medlemmerne i Danidas Oplysningsudvalg må betegnes som modne af alder og på trods af deres store kommunikationsfaglighed, ikke nødvendigvis har fingeren på de unges puls.

Nytænkningen vanskeliggøres på grund af manglen på fælles strategiske målsætninger, målgrupper, metoder og medier samt effekt og evalueringskrav for u-landsoplysningen. Loven om internationalt udviklingsamarbejde fastslår blot at: "Med henblik på at udbrede kendskabet til og skabe forståelse for udviklingslandenes problemer og for betydningen af dansk deltagelse i det internationale udviklingsamarbejde kan udviklingsministeren iværksætte eller yde statstilskud til virksomhed med dette formål".

Dette blev diskuteret indgående på NGO-træffet i januar 2008, hvor én af anbefalingerne lød, at: "Der skal sættes en proces i gang med deltagelse af alle interesserede, som skal diskutere og definere den overordnede vision, målsætning og ansvar for u-landsoplysningen, herunder arbejdsdeling og rollefordeling".

Men måske er det hverken muligt eller ønskeligt at opstille fælles målsætninger for den samlede danske u-landsoplysning. Styrken i u-landsoplysningen er vel netop mangfoldigheden i de mange forskelligartede måder, hvormed organisationerne oplyser om de globale problemer. Denne mangfoldighed er en kvalitet som vi ikke bør afskrive, fordi den giver et spændingsfelt, hvori folk kan tænke, deltage og handle. Udenrigsministeriets igangværende evaluering vil bl.a. indeholde effekt- og kvalitetsvurderinger af udvalgte oplysningsaktiviteter. Men det bliver ikke nogen nem opgave. For hvordan sammenlignes professionel oplysning med høj kommunikationsfaglighed med folkelig græsrodsoplysning båret af aktivisme? Dette kunne tale for at styrke den faglige kapacitet blandt organisationer og enkeltpersoner kombineret med en fortsat høj grad af selvregulering og selvevaluering i u-landsmiljøet.

I stedet for overordnede fælles målsætninger bør man muligvis overveje nogle mere grundlæggende kriterier for u-landsoplysningen, som f.eks. kunne handle om større forståelse og interesse for verdens

fattigste, styrkelse af den kritiske og kreative tænkning, øget optimisme og engagement for en bedre verden samt åbenhed overfor andre kulturer, forskellighed og forandring.

Litteraturliste

Avisen Udvikling Diverse artikler hentet på www.udvikling.dk

Danmarks Evalueringsinstitut (2002) *Den internationale dimension i folkeskolen* hentet på www.eva.dk.

En verden til forskel – regeringens bud på nye prioriteter for dansk udviklingsbistand 2004-2008 (2003).

Finansministeriet (2003) *Budgetredegørelse*

Hjarvard, Stig (1995) *Nyhedsmediernes rolle i det politiske demokrati*; Rapport fra Medieudvalget

Infomedia Krig og terror fylder stadig i spalterne (19.8.2008)

Kabel, Lars (2005) *Verden langt herfra*, Center for Journalistik og Efteruddannelse

Mellemfolkeligt Samvirke Diverse debatindlæg og artikler hentet på www.ms.dk

NGO-forum (2008) *Notat om u-landsoplysning*

Rigsrevisionen (2006) *Beretning om Udenrigsministeriets administration af NGO-bistanden*

Udenrigsministeriet (2003 og 2004) *De danske NGO'ers folkelige forankring*

Udenrigsministeriet (2006) *Den grænseløse verden*

Udviklingsminister Ulla Tørnæs Diverse debatindlæg, taler og svar til Udenrigsudvalget hentet på www.um.dk og www.ft.dk.

Yderligere oplysninger:

JO-gruppen ledes af en selvstændig bestyrelse under Folkekirkens Nødhjælp og har til formål at samle ideer og støtte initiativer, som styrker indsatsen indenfor dansk journalistisk og oplysning på u-landsområdet.

Eventuelle henvendelser til
Anni Skov: as@dca.dk